

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний  
університет імені К.Д. Ушинського»  
Кафедра педагогіки

**ГАЛІЩАН О. А.**

**Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної  
роботи з навчальної дисципліни**

**«ПЕДАГОГІКА РОЗУМІННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ  
ФАХІВЦЯ ОСВІТИ»**

**для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої  
освіти**

**Одеса – 2020**

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 31 серпня 2020 року)

**Галіцан О. А.** Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Педагогіка розуміння в системі підготовки фахівця освіти» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта : Одеса, Університет Ушинського, 2020. 24 с.

**Рецензенти:**

- Ягоднікова В. В. доктор педагогічних наук, професор, Проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».
- Осипова Т. Ю. доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Методичні рекомендації розроблено для допомоги здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта. Подано анотацію дисципліни, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни, перелік питань до заліку.

**ЗМІСТ**

|                                                |  |
|------------------------------------------------|--|
| Опис навчальної дисципліни.....                |  |
| Анотація навчальної дисципліни.....            |  |
| Плани практичних занять.....                   |  |
| Завдання для самостійної роботи.....           |  |
| Індивідуальні навчально-дослідні завдання..... |  |
| Критерії оцінювання.....                       |  |
| Форми поточного і підсумкового контролю.....   |  |
| Питання до заліків .....                       |  |
| Рекомендована література.....                  |  |

### Опис навчальної дисципліни

| Найменування показників                                                                        | Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти                                          | Характеристика навчальної дисципліни |                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|-----------------------|
|                                                                                                |                                                                                                | денна форма навчання                 | заочна форма навчання |
| Кількість кредитів – 4                                                                         | Галузь знань<br>01 Освіта / Педагогіка                                                         | Статус дисципліни:<br>Вибіркова      |                       |
| Модулів – 1                                                                                    | Освітньо-професійна програма:<br>015 Професійна освіта                                         | Мова навчання: українська            |                       |
| Змістових модулів – 1                                                                          |                                                                                                | Рік навчання:                        |                       |
|                                                                                                |                                                                                                | 2-й                                  | 2-й                   |
| Індивідуальне науково-дослідне завдання: складання словника, реферат, презентації              | Спеціальність:<br>015 Професійна освіта (спеціалізація – теорія і методика професійної освіти) | Семестр:                             |                       |
| Загальна кількість годин – 120                                                                 |                                                                                                | 3-й                                  | 3-й                   |
|                                                                                                |                                                                                                | Лекції                               |                       |
| Тижневих годин для денної форми навчання:<br>аудиторних – 6<br>самостійної роботи студента – 8 | Рівень вищої освіти:<br>третій (освітньо-науковий)                                             | 14 год.                              | 4 год.                |
|                                                                                                |                                                                                                | Практичні                            |                       |
|                                                                                                |                                                                                                | 16 год.                              | 4 год.                |
|                                                                                                |                                                                                                | Самостійна робота                    |                       |
|                                                                                                |                                                                                                | 60 год.                              | 82 год.               |
|                                                                                                |                                                                                                | Індивідуальні завдання:              |                       |
|                                                                                                |                                                                                                | 30 год.                              | 30 год.               |
|                                                                                                | Вид контролю: залік                                                                            |                                      |                       |

**Примітка.** Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33,3% / 66,7%

для заочної форми навчання – 8,8 % / 91,2%

## АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Навчальна дисципліна «Педагогіка розуміння в системі підготовки фахівця освіти»** є вибірковою у підготовці здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю: 015 Професійна освіта.

Проблема розуміння як міждисциплінарна виявляється надзвичайно складним феноменом, який важко піддається аналізу. Процес розуміння є комплексною методологічною проблемою, яка з різних сторін досліджується рядом наук, в тому числі педагогічною герменевтикою. При цьому завдання полягає в отриманні якнайточнішого, повного та всебічного уявлення про різноманітні аспекти проблеми розуміння. Зазначена проблема набуває особливої актуальності останнім часом, оскільки глибокі трансформації, що відбуваються в сучасному суспільстві, поставили науку, і психологію зокрема, перед очевидним фактом переосмислення значного кола питань, висунутих сьогоденними потребами.

Інтерпретіційна культура є невід'ємною частиною професійної компетентності вчителя, викладача, науковця, його педагогічної майстерності, оскільки будь-яка інформація, що передається учням (студентам), завжди характеризується особистісним, інтерпретаторським, авторським суб'єктивним баченням.

**Мета курсу:** оволодіння здобувачами вищої освіти системи знань щодо педагогіки розуміння, інтерпретаційної діяльності, особливостей застосування педагогіки розуміння в педагогічній діяльності; набуття вмінь організовувати, проводити, аналізувати й інтерпретувати колективну діяльність студентів, аналізувати і проектувати власну діяльність на основі педагогіки розуміння.

**Очікувані результати навчання дисципліни:** У результаті вивчення зазначеного курсу здобувач вищої освіти має:

- визначати герменевтичні засади організації освітнього процесу в закладі вищої освіти;
- розуміти сутність й особливості інтерпретаційної діяльності викладача закладу вищої освіти;
- обґрунтовувати сутність інтерпретації навчального матеріалу;
- усвідомлювати особливості застосування педагогіки розуміння в педагогічній діяльності.

**вміти:**

- організовувати інтерпретаційну діяльність на підставі емпатії;
- організовувати, проводити, аналізувати й інтерпретувати колективну діяльність студентів;
- визначати й інтерпретувати причини поведінки студентів;
- виявляти бар'єри розуміння в педагогічній діяльності;
- аналізувати і проектувати власну діяльність на основі педагогіки розуміння.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

**Інтегральна компетентність:** Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та професійної практики.

ЗК02. Здатність до проведення дослідницької та інноваційної діяльності.

ЗК03. Здатність до застосування сучасних інформаційних технологій.

ЗК04. Здатність до усного і писемного спілкування державною та іноземною мовами з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК05. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), адаптуватися й діяти в нових ситуаціях.

ЗК06. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

**Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:**

СК01. Здатність до активного спілкування і професійної взаємодії з колегами в науково-педагогічних сферах діяльності, здатність працювати в команді.

СК04. Здатність до використання в роботі психолого-педагогічних досліджень, передового вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду.

СК05. Здатність до вирішення завдань професійної освіти шляхом застосування інноваційно-комунікативних технологій і методів наукових досліджень.

СК06. Здатність використовувати методи педагогічного впливу на особистість здобувачів вищої освіти в процесі їхнього професійного становлення в закладах вищої освіти.

СК07. Здатність до моделювання системи підготовки майбутніх фахівців за спеціалізацією.

СК13. Здатність управляти стратегічним розвитком команди в процесі здійснення професійної діяльності.

СК14. Здатність аналізувати, прогнозувати, моделювати систему управління якістю освіти.

СК15. Здатність здійснювати педагогічний супровід здобувачів освіти в процесі професійної підготовки.

**Міждисциплінарні зв'язки:** навчальні дисципліни «Професійна освіта», «Методологія наукових досліджень», «Нормативно-правова база наукової діяльності», «Сучасні моделі вищої освіти».

**Опановуючи зміст навчальної дисципліни здобувач повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності:**

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- покликання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

## ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ та ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

**Тема: ГЕРМЕНЕВТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ  
ФАХІВЦІВ**

**Лекційне заняття №1 2 години**

### План

1. Сутність поняття «герменевтика».
2. Історичні витoki герменевтичної категорії «розуміння».
3. Роль герменевтики в сучасній педагогіці.
4. Герменевтика як учіння про розуміння й інтерпретацію гуманітарних явищ.
5. «Герменевтичне коло».
6. Герменевтичні метапринципи.

### Теоретичний блок.

*"Буття, яке можна зрозуміти, це мова"*  
**Г. Гадамер**

Процес розуміння є комплексною методологічною проблемою, яка з різних сторін досліджується герменевтикою, семіотикою, логікою, психологією, соціологією та рядом інших наук. При цьому завдання полягає, на нашу думку, не у протиставленні усіх цих методів та підходів, а в їх розумному поєднанні та доповненні, щоб отримати якнайточніше, повне та всебічне уявлення про різноманітні аспекти проблеми розуміння. До того ж, зазначена проблема набула особливої актуальності останнім часом, оскільки глибокі трансформації, що відбулися та відбуваються в сучасному суспільстві, поставили науку, і психологію зокрема, перед очевидним фактом переосмислення значного кола питань, висунутих сьогоденними потребами нового стану соціально-економічних та соціально-культурних стосунків.

Становлення та розвиток "теорії розуміння" нерозривно пов'язані зі становленням та розвитком герменевтики. Для цього філософського напрямку саме категорія розуміння стала центральною, навколо якої сконцентрувалася увага всіх її представників. Незаперечною заслугою герменевтики, насамперед,

є виокремлення розуміння як проблеми. Саме герменевтика виявила комплексний характер проблеми розуміння, вказала на глибинний зв'язок розуміння та мови, ціннісних установок особистості, архетипів культури.

Європейська традиція текстуальної інтерпретації бере свій початок від античної (тлумачення античних текстів, передусім поем Гомера) та християнської (тлумачення Старого та Нового Заповітів) герменевтики. Остання поділяється дослідниками на середньовічну католицьку, православну і протестантську. Герменевтика стосується не стільки процесу розуміння взагалі, скільки розуміння складних місць текстів, а точніше – усунення їх нерозуміння. Її теоретики виходять із принципу, що розуміння є дещо саме по собі зрозуміле, що воно не потребує якого-небудь дослідження та роз'яснення. Розуміння не становить для них проблеми, і тому не до нього спрямовується їхня основна зацікавленість. В центрі їхньої уваги знаходяться всі можливі випадки нерозуміння, що виникають при читанні класичних літературних та біблійних текстів.

Розуміння може бути досягнуте двома способами:

1. Якщо стан справ, який ми розуміємо, є складним, його можна розуміти, розглядаючи окремо складові його фактори, синтез яких дає нам повну картину – це внутрішнє розуміння;
2. Якщо стан справ ми розуміємо як ціле безпосередньо, без проміжних ступенів аналізу та незалежно від того, доступне воно аналізу чи ні – це зовнішнє розуміння.

Обидва вони знаходяться у взаємозв'язку, передбачають один одного: перший спосіб пояснює стан справ як наслідок узагальнення, інтеграції знання про частини цілого, а другий – як каузальний фактор. Таке трактування розуміння повинне було прояснити проблему співвідношення герменевтики та науки.

Оскільки наявні такі явища, що в якомусь певному сенсі існують, але не є реальними, питання про їх пізнання та розуміння не може бути вирішене за допомогою спостереження та інтуїції. Такий трансцендентальний залишок, отриманий шляхом “вирахування” з існування реального буття, являє собою деякі сутності, що можуть бути зрозумілі за допомогою інтерпретації. Інтерпретація надає сенсу емпірично неосяжним сутностям, створюючи тим самим можливість для їх осягнення розумом.

Проблема розуміння є центральною проблемою герменевтики. Відповіді на питання про те, що таке розуміння та яка його роль у герменевтиці, виявляють великі розбіжності у поглядах та великий діапазон – від трактування розуміння як психологічної установки до оголошення його категорією теорії пізнання, від засвоєння смислу вираження мови до надання розумінню статусу реального існування. Немає ніякого сумніву в тому, що проблема розуміння має велике значення в гуманітарних науках. Численні проблеми, поставлені в рамках герменевтики, є актуальними та, безумовно, мають значення для сучасної науки та психології зокрема.

## Практичне заняття № 1 – 2 години

**Семінар:** Історичні витоки герменевтичної категорії «розуміння».

### Питання для обговорення:

1. Європейська традиція текстуальної інтерпретації.
2. Принципи інтерпретації сакральних текстів у давнину.
3. Розробка герменевтичних прийомів у рамках протестантської теології (М.Лютер, Ж.Кальвін, Д.Занчі, В.Перкінс).
4. Герменевтичне учіння Фрідріха Шлейєрмахера.
5. Герменевтика Вільгельма Дільтея.
6. Діалектика читання Г. Гадамера.
7. П. Рікер, Е. Бетті, Е. Корет – фундатори сучасної феноменології інтерпретації.

### Завдання для самостійної роботи

1. Скласти хронологічну таблицю історичних витоків герменевтичної категорії «розуміння».
2. Дібрати сутність поняття «розуміння» в різних науках

**Рекомендована література:** [1], [2], [4], [9], [12], [13].

## Тема ПЕДАГОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

### Лекційне заняття №2 2 години

#### План

1. Сутність педагогічної герменевтики.
2. Проблема розуміння як педагогічна категорія.
3. Функції педагогічного розуміння.
4. Аспекти педагогічного розуміння.
5. Види педагогічного розуміння.
6. Розуміння як діалогічна взаємодія учасників педагогічного процесу.

**Теоретичний блок.** Сучасні задачі шкільної освіти вимагають від учнів не лише оперативного сприймання і запам'ятовування інформації, але й її розуміння, аналізу, творчого опрацювання, виділення ключових проблем. Такий підхід у педагогіці називається герменевтичним.

Герменевтика близька для педагогічної науки як метод, що дозволяє переосмислити її філософські, соціально-психологічні теорії для аналізу, пояснення, організації, проектування і прогнозування шляхів удосконалення педагогічного процесу, пошуку ефективних педагогічних систем розвитку особистості тощо. Адже герменевтика дає змогу зрозуміти людську природу і її особливості, уможливорює проникнення у глибинний людський світ, розуміння взаємозв'язку й взаємозумовленості внутрішніх індивідуально-особистісних процесів.

Концептуальною основою герменевтичної педагогіки є ідея про те, що внутрішній суб'єктивний світ людини не можна зафіксувати як інші предмети об'єктивного сприйняття. Цей внутрішній прихований світ особистості "відкривається" в результаті особливого активного розуміння педагогом дитини, її потреб і мотивів, природи вчинків, наближення до рішення актуальних завдань гуманізації дитячого життя. Тільки за цих умов можна правильно й ефективно впливати на розвиток особистості та корегувати її дії і поведінку. Використовуючи герменевтику для реалізації завдань сучасної педагогіки, вчитель у взаємодії з дітьми не тільки зважає на педагогічні факти, а й передусім аналізує те, що за ними криється, звертає увагу на природу того чи іншого вчинку дитини. Орієнтація педагога на усвідомлення внутрішньої суті фактів, які характеризують поведінку учня, та їх розуміння, допомагають учителеві проникнути у світ дитини й пізнати її особливості. У цьому контексті наукові засади герменевтики є для педагога методологічними передумовами в розкритті суті педагогічних явищ і створюють умови для розвитку емпатії, утвердження гуманістичної особистісно зорієнтованої педагогіки.

Особливість герменевтичної педагогічної освіти полягає в тому, що вона здійснюється на таких принципах: – витіснення зайвого дидактизму; – заміни монологу – діалогом як основною формою комунікації та як базовим дослідницьким методом, заснованим та ціннісно-змістовій рівності дорослого й дитини, тобто прихильності до дотримання рівності суб'єктів діалогу; – твердження відносин рівноправно співпрацюючих людей; – відмови від монополії на істину; – розуміння значущості внутрішнього світу іншої людини й прийняття його як цінності.

Таким чином, педагогічна герменевтика здійснює гуманістичну стратегію педагогічної взаємодії; ставить учня в позицію активного суб'єкта навчання, розвиває його здатність до самоврядування власним навчанням, саморозвитком особистісних якостей, організовує процес навчання як рішення навчально-пізнавальних проблем на основі творчого діалогу й реалізації в освітньому просторі принципів розуміння.

Розуміння розглядається як процедура визначення і збагнення сенсу, що безпосередньо пов'язана з мисленням, яке задовольняє потребу людини в пізнанні. Для освіти процеси пізнання і розуміння є цінністю, пов'язану з цілісним розвитком особистості. Розуміння дає змогу вчителю досягнути внутрішній зв'язок в явищах педагогічної дійсності, збагнути глибинні значення поведінки і діяльності студентів на основі довіри, поваги, взаємної підтримки, толерантності. Тому означена категорія в навчально-виховному

процесі стає основою цілісної особистісно зорієнтованої ситуації, коли викладач і студент здійснюють сумісні дії з пошуку й розкриття смислового змісту матеріалу, що вивчається. При цьому майбутній учитель оцінює ситуацію, висловлює свою думку, проявляє активну позицію свого ставлення до явища, яке розуміється.

### **Практичне заняття № 2 – 2 години**

**Дискусія:** Проблема розуміння як педагогічна категорія. Функції педагогічного розуміння.

#### **Питання для обговорення:**

1. Роль інтерпретації у педагогічному розумінні.
2. Роль герменевтики у педагогічному розуміння.

#### **Завдання для самостійної роботи**

1. Скласти структурно-логічну схему функцій педагогічного розуміння.
2. Скласти таблицю «Види педагогічного розуміння».

**Рекомендована література:** [1], [2], [4], [9], [12], [13].

### **Тема: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЯВИЩ ЯК СКЛADOVA ПЕДАГОГІЧНОГО РОЗУМІННЯ.**

### **Лекційне заняття №3 2 години**

#### **План**

1. Сутність понять «інтерпретація», «інтерпретаційна діяльність», «інтерпретаційні здібності».
2. Три ступені розвитку інтерпретації.
3. Поліфункціональна природа інтерпретації.
4. Особливості інтерпретаційної діяльності.
5. Компоненти інтерпретаційної діяльності.

**Теоретичний блок.** За своєю природою інтерпретація є основою розуміння будь-якого тексту й охоплює всі міжособистісні і міжгрупові комунікації, усі семіотичні системи. Інтерпретація важлива для майбутнього вчителя іноземної мови, оскільки він перекладає думки, виражені мовою

оригіналу, тобто інтерпретує їх. Майбутній філолог інтерпретує твір літератури, поезії, майбутній учитель образотворчого мистецтва – живопис, скульптуру, майбутній математик – формули тощо. Як відомо, герменевтика – це мистецтво інтерпретації. Згодом герменевтика трансформувалася у філософську дисципліну і стала методом, що заснований на рефлексії і сприяє визначенню ролі й місця особистості в навколишньому світі. Інтегративна функція герменевтики у процесі змін у системі освіти, зокрема й у професійній діяльності, забезпечує не тільки адекватне сприйняття та актуалізацію цих змін, але й дозволяє опосередкувати досвід транскультурних традицій світової освіти. Герменевтика як наука на основі історико-культурного досвіду дозволяє виробити нові стратегії інтерпретації, тим самим допомагаючи у формуванні інтерпретаційної культури. Виходячи з позиції "історично-дієвої свідомості", герменевтика допомагає інтегрувати текст у сучасність, ураховуючи історичний характер мислення інтерпретатора.

Герменевтика характеризується наявністю суттєвої риси – інверсії, спрямованої на виявлення авторської думки; при цьому інтерпретація повинна бути коректною, тобто адекватною авторському задуму. Таку герменевтику називають реконструктивною, а її найважливішими процедурами вважають конгеніальність, транспозицію, зрівнювання, учування, переживання, вторинне переживання тощо.

Герменевтический підхід застосовується в таких науках, як педагогіка, психологія, економіка, соціологія та інших. У педагогічних дослідженнях одним із засновників герменевтичного підходу є Тюменська академічна школа педагогіки на чолі з академіком В. Загвязінським. У педагогічній науці герменевтический підхід на рівні концептуального використання конкретизовано терміном "педагогічна герменевтика". Педагогічну герменевтику потрактовано як теорію і практику тлумачення та інтерпретації педагогічних знань, зафіксованих у різних видах письмових текстів, що відображають уявлення про педагогічну реальність (людину як суб'єкта творчого саморозвитку, цілі, механізми, принципи, зміст, методи і форми виховання й самовиховання); має за мету найбільш повне осмислення і глибоке розуміння цих знань з урахуванням соціально-культурних традицій, рефлексивного осмислення емоційно-духовного досвіду людства та особистого духовного досвіду суб'єкта розуміння.

В підготовці майбутнього вчителя (викладача)и необхідно дотримуватися таких герменевтичних метапринципів:

- організації простору розуміння в педагогічній і пізнавальній взаємодії в системі "викладач-студент";
- установлення міжособистісних відносин між учасниками педагогічного процесу на основі діалогу, рефлексії, толерантності, емпатії;
- розвиток здібності студента до саморозуміння себе як майбутнього професіонала.

Будь-яка пізнавальна діяльність людини спрямована на формування конкретних уявлень про довкілля. Для того, щоб засвоєні знання сприяли ефективності майбутньої педагогічної діяльності, нова інформація має бути,

перш за все, зрозумілою. Нагромадження незрозумілого нового веде до того, що, по-перше, учитель не може ним творчо скористатися, а по-друге, це викликає невпевненість і тривожність.

В характеристиці другого метапринципу педагогічної герменевтики йдеться про важливість у міжособистісних відносинах створення викладачем рефлексивного середовища, спрямованого на всебічне розуміння своїх учнів: їхніх цілей, прагнень, мотивів, системи цінностей, почуттів, потреб, – а також розуміння учнем педагога, його намірів, вимог, спонукань тощо. Це відбувається на основі співпереживання, усвідомлення емоцій іншої особистості.

У третьому метапринципі наголошується про значущості саморозуміння майбутнього вчителя. Цьому сприяє професійна рефлексія як здатність усвідомлювати необхідність і значущість своїх дій і діяльності учнів в єдності на основі самоаналізу й самооцінювання власної діяльності, себе як суб'єкта.

Оволодіння принципами герменевтичного підходу допомагає майбутньому вчителю розвинути здібності до адекватного розуміння та інтерпретації творів мистецтва, тим самим підвищити рівень своєї інтерпретаційної культури.

### **Практичне заняття № 3 – 2 години**

**Круглий стіл:** Особливості інтерпретаційної діяльності.

**Питання для обговорення:**

1. Метапринципи здійснення інтерпретаційної діяльності фахівцем освіти (викладачем, науковцем, учителем-предметником).
2. Структура та етапи інтерпретаційної діяльності.

### **Завдання для самостійної роботи**

1. Визначити особливості і компоненти інтерпретаційної діяльності.
2. Розробити презентацію зі специфікою інтерпретаційної діяльності за обраним фахом.

**Рекомендована література:** [1], [2], [4], [9], [12], [13].

## Тема: СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

### Лекційне заняття №5 2 години

#### План

1. Стиль мислення. Науковий стиль мислення.
2. Поняття «образ мислення», «рівень розуміння» як інтерпретація явищ довколишньої дійсності, «Я-концепція», «самоусвідомлення», «саморозуміння», «самоактуалізація».
3. Принципи нового педагогічного мислення: амбівалентність, діалогічність.

**Теоретичний блок.** Загальноновизнаним у психолого-педагогічній науці є уявлення про інтелектуальні можливості особистості як основний ресурс, що зумовлює високу ефективність навчальної діяльності. У зв'язку із цим виникло поняття наочності як виявлення рівня інтелектуального (розумового) розвитку. Наочність детермінує успішність оволодіння новими знаннями, а інтелект – успішність застосування знань при вирішенні завдань.

Педагогічне мислення можна визначити як ієрархізований процес самостійної постановки і виконання вчителем підлеглих один одному завдань розвитку, навчання і виховання учня. Аналізуючи педагогічне мислення на макро-, мезо- і мік-рівнях, можна виділити наступні показники його високого рівня: сформованість механізму педагогічної атрибуції як необхідного компонента процесу інтерпретації соціально-психологічних, психофізіологічних і педагогічних детермінант, які обумовлюють навчально-виховний процес; розвиненість механізму антиципації: передбачення в свідомості педагога в схематичній формі відповіді на педагогічну проблему ще до того, як вона буде розв'язана; наявність у педагога адекватних когнітивних моделей процесу розвитку учня; сформованість педагогічної рефлексії як компонента педагогічного мислення.

Також психолого-педагогічні дослідження з проблеми дозволили виділити такі професійні характеристики педагогічного мислення: включеність педагогічного мислення в практичну діяльність на всіх етапах її здійснення; вчитель несе відповідальність за свої рішення; педагогічна проблемна ситуація є природною частиною практичної діяльності суб'єкта, її дозвіл педагогічно необхідний; в процесі розв'язування розумових завдань педагог сам формулює умови вирішуваної задачі.

Таким чином, поняття педагогічного мислення можна доповнити такими ознаками: 1) свідомість життєвих і навчальних ситуацій з погляду їх використання для реалізації певної виховної мети; 2) сприйняття різних інформаційних джерел з позицій їх подальшого використання як засобів навчання і виховання; 3) прагнення поглянути на матеріал з позицій школяра, дати матеріалу психолого-лінгвістичну оцінку; 4) прагнення осмислити мотиви, вчинки учнів, уявити собі їх психічні стани.

**Практичне заняття № 5 – 2 години****Семінар: Принципи нового педагогічного мислення****Питання для обговорення:**

1. Діалогічне мислення сучасного викладача.
2. Інтерактивне мислення сучасного викладача як основа взаємодії в підсистемі «викладач-студент»

**Завдання для самостійної роботи**

1. Скласти структурно-логічну схему взаємозв'язку принципів нового педагогічного мислення.
2. Презентувати складену схему за допомогою засобів мультимедіа.

**Рекомендована література:** [1], [2], [4], [9], [12], [13].

**Тема: БАР'ЕРИ РОЗУМІННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ.****Лекційне заняття №6 2 години****План**

1. Бар'єр розуміння навчального матеріалу.
2. Специфіка бар'єрів розуміння.
3. Стратегії педагогічного розуміння.
4. Стратегії спілкування.

**Теоретичний блок. Види спілкування:**

«Контакт масок» – формальне спілкування, коли відсутнє прагнення зрозуміти і врахувати особливості особи співбесідника, використовуються звичні маски (ввічливості, строгості). Примітивне спілкування, коли оцінюють іншу людину як потрібний або такий, що заважає об'єкт: якщо потрібний, вступають в контакт, якщо заважає, – відштовхнуть або посліднують грубі репліки. Формально-ролеве спілкування – регламентовані зміст і засоби спілкування, замість знання особи співбесідника обходяться знанням його соціальної ролі. Ділове спілкування – враховують особливості характеру, віку, настрою співбесідника, але інтереси справи більш значущі, ніж особові розбіжності. Міжособистісне спілкування можливе тоді, коли кожен учасник знає особу співбесідника, може передбачати його реакції, інтереси,

переконавання, відношення. Маніпулятивне спілкування направлене на витягання вигоди від співбесідника, використовуючи різні прийоми залежно від особливостей особи співбесідника (лестощі, залякування, обман). Світське спілкування. Це спілкування закрите, суть в його безпредметності, тобто люди говорять не те, що думають, а то, що належить говорити в подібних випадках.

Стратегії спілкування: 1) відкрите – закрите – що напівзакриває (односторонньо відкрите спілкування); 2) монологічне – діалогічне; 3) соціально-ролеве – особове. Тактика спілкування – реалізація в конкретній ситуації комунікативної стратегії на основі володіння технікою і знання правил спілкування. Техніка спілкування – сукупність конкретних умінь говорити і умінь слухати.

Відкрите спілкування – бажання і уміння виразити свою точку зору, врахувати позиції інших. Закрите спілкування – небажання або невміння виразити зрозуміло свою точку зору, своє відношення, наявну інформацію. Спілкування, що напівзакриває, буває декількох видів: «Одностороннє випитування», коли людина намагається з'ясувати позиції іншої людини, не розкриваючи своєї позиції. «Істеричне пред'явлення проблеми» – людина відкрито виражає свої відчуття, проблеми, не цікавлячись тим, чи бажає інша людина «увійти до чужих обставин».

Соціальна роль – вироблена суспільством і засвоєна людиною система думок і відчуттів, намірів і дій, належних в даній ситуації людині, що займає певне соціальне положення. Кожен виконує безліч соціальних функцій: службові функції (начальник, студент); життєві функції (клієнт, сусід); сімейні функції (чоловік-дружина, син-дочка, родич). Ролі безособові – вони залежать не від особи виконавця, а лише від виконуваної ним партії. Людина повинна поступати відповідно до прав і обов'язків соціальної ролі. Соціально – ролеве спілкування – це спілкування з позиції соціальних ролей: начальник – підлеглий, чоловік – дружина, студент – викладач.

Міжособистісне спілкування – спілкування з позиції особових ролей. Особові ролі бувають: міжособові, внутрішньогрупові, індивідуальні. Міжособова роль – це та поведінка, яка очікується від мене іншою людиною згідно сталим між нами відносинами. Якщо я нехтую ролевими очікуваннями партнера, наші відносини міняються і міжособові відносини розподіляються по-новому. Вступаючи в спілкування з ким би то не було, ми повинні виконувати одночасно і свою соціальну роль, і міжособову. Причому на першому плані – роль соціальна. Нерідко вони розходяться. Внутрішньогрупова роль – це поведінка, яка очікується від мене членами групи, коли я входжу відповідно до репутації, придбаної мною в цій групі. Людина входить одночасно в багато груп і в кожній з них його внутрішньогрупова роль може виявитися різною. Лідер в одному середовищі може вважатися Диваком в іншій. Індивідуальна роль – це поведінка, яку я чекаю від самого себе (згідно своєму авторитету) при певних обставинах, відтворюючих минулий досвід пристосування до соціальної групи. Безліч «Я-образів» – віднесені в наший голові до єдиного пункту – самосвідомості. Грати індивідуальну роль, значить, поводитися відповідно до

«Я-образом».

### **Практичне заняття № 6 — 4 години**

**Ділова гра:** Бар'єри розуміння

#### **Питання для обговорення:**

1. Стратегії і тактики спілкування в підсистемі «викладач-студент».
2. Стратегії і тактики спілкування в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

#### **Завдання для самостійної роботи**

1. Розробити презентацію «Стратегії педагогічного розуміння».
2. Розробити презентацію «Стратегії спілкування»

**Рекомендована література:** [1], [2], [4], [9], [12], [13].

## **Тема: ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ В ГЕРМЕНЕВТИЧНОМУ КОЛІ**

### **Лекційне заняття №7 2 години**

#### **План**

1. Модель інтерпретації педагогічного знання.
2. Організація ситуацій розуміння в професійній взаємодії викладач-студент, студент-студент.

**Теоретичний блок.** Концептуально значущими для інтерпретації педагогічного тексту є такі ключові положення:

– інтегральність – передбачає прийняття в якості основ тлумачення не лише науки, а й релігії, мистецтва, етнопедагогіки, мови, особистого життєвого досвіду, співвіднесення наукових ідей з образами мистецтва, релігії, буденними уявленнями;

– опосередкування – прийняття як культурних посередників, медіаторів осягнення педагогічного знання є Знаку, Слова, Символу, Міфу;

– поєднання гносеологічного (пізнавального) і онтологічного (буттєвого) планів розуміння тексту, синтез раціонального пояснення і інтуїтивного розуміння;

– поєднання проектного і рефлексивного начал смислотворчості, яке об'єднує пізнання світу з самопізнанням, розуміння з саморозумінням і зануренням в власний внутрішній світ;

– перетворена форма – підпорядкування змісту смислів формотворчим характеристикам; в результаті такого перетворення саме початковий зміст зазнає певних трансформацій;

– урахування часу як чинника осмислення педагогічного знання – справжнє досягнення педагогічного знання досягається в процесі його проживання і органічного включення в систему світорозуміння і життєвого досвіду.

Існує модель інтерпретації педагогічного знання, що вміщує наступні процедури:

– освоєння об'єктивного значення знання як системи строгих наукових понять, що відображає найбільш типове, повторюване в педагогічних явищах і виражене у формі однозначних термінів і силогізмів;

– досягнення загальнокультурних універсальних педагогічних сенсів, представлених в релігійній, філософській, художній літературі і мистецтві, де відбиваються ідеали, мрії, істини про добро і красу, втілені в культурі народів різних історичних епох;

– герменевтична інтерпретація знання передбачає вироблення особистого змісту педагогічного знання на основі саморозуміння і рефлексії педагога над власним життєвим досвідом.

### **Практичне заняття № 7 – 2 години**

**Кейс-стаді:** Ситуації розуміння в професійній взаємодії викладача вищої школи.

#### **Питання для обговорення:**

1. Елементи моделі інтерпретації педагогічного знання.
2. Етапи моделі інтерпретації педагогічного знання.

#### **Завдання для самостійної роботи**

1. Підготовка презентацій ситуацій розуміння в професійній взаємодії викладач-студент, студент-студент.

**Рекомендована література:** [1], [2], [4], [9], [12], [13].

### Критерії оцінювання

#### Критерії оцінювання за різними видами роботи

| Вид роботи                                | бали       | критерії                                                                                                                                                                            |
|-------------------------------------------|------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Практичні заняття                         | 0 балів    | Здобувач вищої освіти не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем.                                                                                                   |
|                                           | 1-2 бали   | Здобувач вищої освіти виступає на занятті епізодично. Не висловлює власних міркувань з порушених питань. Ускладнюється з відстоюванням власної позиції                              |
|                                           | 3-4 бали   | Здобувач вищої освіти бере активну участь у практичному занятті. Висловлює обґрунтовані міркування, наводить доцільні приклади і відстоює власну позицію щодо обговорюваних питань. |
| Самостійна робота                         | 0 балів    | Завдання не виконано.                                                                                                                                                               |
|                                           | 1-2 бали   | Завдання виконано формально, стандартними фразами, без власних роздумів.                                                                                                            |
|                                           | 3–4 бали   | Завдання виконано з творчим підходом, містить нешаблонні фрази, розгорнуте, цікаве, відрізняється власними роздумами, висновками.                                                   |
| Індивідуальне навчально-дослідне завдання | 0 балів    | Завдання не виконано.                                                                                                                                                               |
|                                           | 1–6 балів  | Завдання виконано формально, стандартними фразами, без власних міркувань                                                                                                            |
|                                           | 7-11 балів | Завдання виконано з творчим підходом, містить нешаблонні фрази, розгорнуте, цікаве, відрізняється власними роздумами, висновками. Розроблена презентація.                           |

#### Критерії оцінювання за всіма видами контролю

| Сума балів          | Критерії оцінки                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Відмінно (90–100 А) | Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання щодо герменевтичних засад організації освітнього процесу в закладі вищої освіти; сутності й особливостей інтерпретаційної діяльності викладача закладу вищої освіти; сутності інтерпретації навчального матеріалу; особливостей застосування педагогіки розуміння в |

|                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|-------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                         | педагогічній діяльності. Усні відповіді відрізняються повнотою, логікою та аргументованістю. Уміє на високому рівні організовувати інтерпретаційну діяльність на підставі емпатії; організовувати, проводити, аналізувати й інтерпретувати колективну діяльність студентів; визначати й інтерпретувати причини поведінки студентів; виявляти бар'єри розуміння в педагогічній діяльності; аналізувати і проектувати власну діяльність на основі педагогіки розуміння.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Добре<br>(82–89 В)      | Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом: на достатньому рівні знає герменевтичні засади організації освітнього процесу в закладі вищої освіти; обізнаний із сутністю й особливостями інтерпретаційної діяльності викладача закладу вищої освіти; сутністю інтерпретації навчального матеріалу, у цілому знає особливості застосування педагогіки розуміння в педагогічній діяльності. Усні відповіді відрізняються логікою та аргументованістю, проте вони не завжди повні. На достатньому рівні вміє організовувати інтерпретаційну діяльність на підставі емпатії; володіє вміннями організовувати, проводити, аналізувати й інтерпретувати колективну діяльність студентів; визначати й інтерпретувати причини поведінки студентів. У виявленні бар'єрів розуміння в педагогічній діяльності; аналізі і проектуванні власної діяльності на основі педагогіки розуміння подекуди припускається незначних помилок. |
| Добре<br>(74–81 С)      | Здобувач вищої освіти має знання щодо сутності й особливостей інтерпретаційної діяльності викладача закладу вищої освіти; сутності інтерпретації навчального матеріалу, натомість плутається у визначеннях герменевтичних засад організації освітнього процесу в закладі вищої освіти; у визначенні особливостей застосування педагогіки розуміння в педагогічній діяльності припускається помилок, Усні відповіді в цілому логічні, проте вони не завжди повні й аргументовані. Уміє загалом організовувати інтерпретаційну діяльність на підставі емпатії; організовувати, проводити, аналізувати й інтерпретувати колективну діяльність студентів, натомість визначення й інтерпретація причин поведінки студентів, виявлення бар'єрів розуміння в педагогічній діяльності викликає певні труднощі. Під час аналізу і проектування власної діяльності на основі педагогіки розуміння припускається помилок.                           |
| Задовільно<br>(64–73 D) | Здобувач вищої освіти володіє знаннями щодо сутності й особливостей інтерпретаційної діяльності викладача                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |

|                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                    | <p>закладу вищої освіти; сутності інтерпретації навчального матеріалу; у визначенні герменевтичних засад організації освітнього процесу в закладі вищої освіти припускається значних помилок, застосування педагогіки розуміння в педагогічній діяльності викликає труднощі. Усні відповіді не завжди логічні і повні. На середньому рівні володіє вміннями організовувати інтерпретаційну діяльність на підставі емпатії; визначати й в інтерпретації причин поведінки студентів, у виявленні бар'єрів розуміння в педагогічній діяльності припускається помилок; організація, аналіз й інтерпретація колективної діяльності студентів викликає труднощі. Під час аналізу і проектування власної діяльності на основі педагогіки розуміння припускається помилок, потребує допомоги з боку однокурсників або викладача.</p>                                                                                                                                         |
| <p>Задовільно<br/>(60–63 E)</p>    | <p>Здобувач вищої освіти має фрагментарні знання щодо сутності й особливостей інтерпретаційної діяльності викладача закладу вищої освіти; сутності інтерпретації навчального матеріалу; у визначенні герменевтичних засад організації освітнього процесу в закладі вищої освіти; припускається суттєвих помилок, визначення особливостей застосування педагогіки розуміння в педагогічній діяльності викликає значні труднощі. Усні відповіді не повні. На низькому рівні володіє вміннями організовувати інтерпретаційну діяльність на підставі емпатії. Визначення й інтерпретація причин поведінки студентів, виявлення бар'єрів розуміння в педагогічній діяльності викликає значні труднощі, на низькому рівні володіє вміннями організації, аналізу й інтерпретації колективної діяльності студентів. Під час аналізу і проектування власної діяльності на основі педагогіки розуміння припускається суттєвих помилок, потребує допомоги з боку викладача.</p> |
| <p>Незадовільно<br/>(35–59 FX)</p> | <p>Здобувач вищої освіти не розуміє сутності й особливостей інтерпретаційної діяльності викладача закладу вищої освіти; сутності інтерпретації навчального матеріалу; у визначенні герменевтичних засад організації освітнього процесу в закладі вищої освіти; припускається грубих помилок, визначення особливостей застосування педагогіки розуміння в педагогічній діяльності викликає значні труднощі. Усні відповіді не повні. Епізодично виявляє вміння організовувати інтерпретаційну діяльність на підставі емпатії. Визначення й інтерпретація причин поведінки студентів, виявлення бар'єрів розуміння в педагогічній діяльності викликає суттєві труднощі, фрагментарно володіє вміннями організації, аналізу й</p>                                                                                                                                                                                                                                       |

|  |                                                                                                                                                                                                               |
|--|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | інтерпретації колективної діяльності студентів. Під час аналізу і проектування власної діяльності на основі педагогіки розуміння припускається суттєвих помилок, потребує суттєвої допомоги з боку викладача. |
|--|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

#### **4. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання**

Усне опитування, вирішення педагогічних ситуацій, методичне портфоліо (доповіді, презентації, схеми, порівняльні таблиці тощо), залік.

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Азаров Ю. П. Педагогика любви и свободы. Москва : Топиал, 1994. 608 с.
2. Бершадский М. Е. Понимание как педагогическая категория. Москва : Педагогический поиск, 2004. 176 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Київ: ІЗМН, 1998. 203 с.
4. Богин Г. И. Обретение способности понижать : Введение в филологическую герменевтику. Москва: Психология и бизнес ОнЛайн, 2001. 731 с.
5. Гуменюк О. Є. Психологія впливу : монографія. Тернопіль : Економ. Думка, 2003. 304 с.
6. Демір М. І. Формування інтерпретаційної культури в майбутніх учителів музики у процесі професійної підготовки дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2016. 264 с.
7. Левицька І. М. Формування педагогічного розуміння в майбутніх учителів музики у процесі професійної підготовки дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 Одеса, 2012. 272 с.
8. Линенко А.Ф. Місце та роль педагогічної герменевтики в освіті. *Наука і освіта* : наук.-практ. журнал. 2007. № 1–2. С. 157–159.
9. Литвиненко С. А. Професійно-педагогічна підготовка студентів : герменевтичний підхід. *Наука і освіта* : наук.-практ. журнал. 2006. № 3–4. С. 115–117.
10. Ліненко А. Ф. Діалогічна взаємодія в професійній діяльності вчителя музики. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : зб. наук. праць. Спец. випуск Сучасні технології в навчанні і вихованні у вищій школі. 2009. Ч. 2. С. 177–181.
11. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу : навч. посіб. Київ : Центр учеб. літ., 2007. 448 с.
12. Сенько Ю. В., Фроловская М. Н. Педагогика понимания : учеб. пособие. Москва: Дрофа, 2007. 189 с.
13. Ткачук І. О. Педагогічні умови формування інтерпретаційної компетентності студентів педагогічного коледжу дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 Одеса, 2015. 253 с.

### Інформаційні ресурси

1. Веб-сторінка Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Веб-сторінка Міністерства освіти і науки України. URL: [www.mon.gov.ua](http://www.mon.gov.ua)
3. Веб-сторінка бібліотеки ім. Вернадського. URL: [www.nbuv.gov.ua](http://www.nbuv.gov.ua)
4. Веб-сторінка бібліотеки Університету Ушинського. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
5. Веб-сторінка репозитарію Університету Ушинського. URL:

<http://dspace.pdpu.edu.ua>

Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.

м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60

т. +38 0482 35 79 76

[info@aprel.od.ua](mailto:info@aprel.od.ua)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи  
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.